

УДК 340.12:342.51-028.27

ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ СТРУКТУРИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

В'ячеслав ПОЛТАНСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри теорії держави і права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
начальник відділу координації правових досліджень
Національної академії правових наук України

АНОТАЦІЯ

Стаття націлена на дослідження змісту електронного уряду як основного елементу структури електронного урядування на основі практики провідних країн світу та узагальнення масиву напрацювань відомих вітчизняних та закордонних науковців. Проаналізовано структуру електронного уряду, дано характеристику основним його елементам. Сформульовано авторський підхід до визначення поняття електронного уряду з позиції загальнотеоретичного аналізу. Досліджено питання стосовно особливостей взаємодії та співвідношення електронного уряду і електронного урядування. Доповнено перелік принципів електронного уряду. Зроблено висновок, що суть будь-якого проєкту електронного уряду, реалізованого в будь-якій країні, – це завжди впровадження корпоративної інформаційної системи згідно з наявними потребами у національному масштабі.

Ключові слова: електронний уряд, електронне урядування, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне суспільство, державні послуги, демократія, інтернет.

ELECTRONIC GOVERNMENT AS THE BASIC ELEMENT OF THE ELECTRONIC GOVERNANCE

Viacheslav POLITANSKYI,

Candidate of Law Sciences, Assistant Professor of the Department of the Theory of State and Law of Yaroslav Mudryi National Law University, Head of the Department for Coordination of Legal Studies
of National Academy of Legal Sciences of Ukraine

SUMMARY

The article is aimed at studying the content of the e-government as the main element of the structure of e-governance based on the practice of leading countries of the world and generalizing the existing range of knowledge of well-known, domestic and foreign scientists. The structure of the e-government is analyzed, the characteristics of its main elements are given. Formulated author's approach to the definition of its concept of e-government from the standpoint of general theoretical analysis. The questions concerning the peculiarities of the interaction and the relation of e-government and e-governance are investigated. The existing list of principles of e-government has been supplemented. It is concluded that the essence of any e-government project implemented in any country is always the introduction of a corporate information system in accordance with existing needs, nationally.

Key words: electronic government, electronic governance, information and communication technologies, information society, public services, democracy, Internet.

Постановка проблеми. Світова практика демонструє, що останнім часом дедалі частіше порушується питання удосконалення системи державного урядування з використанням новітніх інформаційних технологій. Це пов'язано, насамперед, із тим, що світ стає більш розвиненим, динамічним, мобільним і вимагає нових підходів до організації суспільного й політичного життя. У цьому контексті набуває важливості ідея розвитку електронного уряду, який виступає основним елементом концепції електронного урядування. Незважаючи на деяку дискусійність питання щодо ролі новітніх технологій у житті сучасної людини, спрощення механізмів взаємодії держави з людьми, без сумніву, може розглядатися як позитивне зрушення на шляху демократизації, гуманізації та розвитку інститутів суспільного управління. Саме тому для розуміння важливості впровадження новітніх технологій у державні процеси необхідно звернути увагу на зміст електронного уряду як основного елементу структури електронного урядування. Крім того, у вітчизняній науці мало приділено уваги питанню дослідження змісту електронного уряду, а велика кількість дослідників й досі

не дійшли згоди з багатьох ключових питань представленої проблематики.

Актуальність теми дослідження. Одним із найважливіших питань сучасного суспільства є розвиток та підвищення рівня участі громадян за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій у питаннях державотворення. Адаптований електронний уряд як модернізований процес державного управління і ступінь реалізації його завдань зумовлюють потребу в активізації досліджень правового врегулювання цієї проблематики.

Стан дослідження. Дослідження змісту електронного уряду як основного елементу структури електронного урядування на основі практики провідних країн світу та узагальнення масиву напрацювань є непростим, що пояснює його незначну наукову дослідженість. Окремі аспекти цього питання в той чи інший спосіб досліджували такі закордонні і вітчизняні учені: G.L. Goga, A.A. Khan, B. Kohler-Koch, T. Riley, O.I. Архипська, O.A. Баранов, H.A. Васильєва, И.И. Вишлов-Пилева, М.С. Демкова, С.В. Дзюба, А.В. Єфанов, І.Б. Жилієв, В.П. Зінчук, М.Є. Золотухін, П.С. Клімушин, І.Б. Коліушко, О.Ю. Кудрявцев, І.С. Куспльак, І.Г. Малюкова,

А.Ю. Марусов, В.В. Марченко, Т.В. Меркулова, С.О. Омелченко, І.С. Погребняк, Т.В. Попова, О.О. Прималенний, В.Б. Романенко, І.А. Рубан, А.І. Семенченко, В.Б. Синицький, Л.В. Сморгунів, А.М. Тиндюк, О.М. Тішкін, Г.О. Толкачов, В.П. Удовиченко, В.І. Храпак, С.А. Чукут, В.В. Шнайдер, О.А. Яригін та інші.

Формування цілей статті. Мета статті полягає в дослідженні змісту електронного уряду як основного елементу структури електронного урядування на основі практики провідних країн світу й узагальненні масиву напрацьованих відомих вітчизняних і закордонних науковців, а також у наданні авторського поняття та висновків стосовно електронного уряду.

Виклад основного матеріалу. З метою покращення внутрішньої і зовнішньої соціально-економічної та політичної взаємодії, підвищення ефективності та якості державних послуг кожна країна світу почала впроваджувати власні інформаційно-комунікаційні технології у сферу державного управління, які отримали назву «електронний уряд».

Термін «електронний уряд» є дослівним перекладом поширеного в науковій літературі англійського терміна «e-government», що бере свій початок ще в Середніх віках (XII–XV ст.) і походить від слова «government» [1, с. 2], яке трактувалося як: прояв найбільш значущої форми влади над спільнотою; синонім форми правління чи Конституції; індивід або група індивідів, які наділені владою або певною її частиною [2, с. 173].

На думку І.С. Погребняк, термін «government» з'явився у 1937 р., а саме у статті американського економіста Р. Коуза «The nature of the firm» та був пов'язаний із менеджментом у комерційній діяльності або діяльності неурядових організацій, а також із правом приймати рішення у сфері своєї компетенції [3, с. 10–12].

Історично ідея електронного уряду виникла ще в 1960-х рр., коли завдяки ініціативі директора Інституту кібернетики АН УРСР академіка В.М. Глушкова була прийнята Постанова Ради Міністрів СРСР, якою передбачалося розгортання робіт зі створення Загальнодержавної автоматизованої системи планування і керування народним господарством. В. Глушков пропонував здійснювати управління народним господарством на основі досягнень кібернетики із широким використанням математичних моделей, що описують всі процеси, які мають місце в економіці. Технологічно вся система мала складатися із сукупності триступеневої системи великих обчислювальних центрів, об'єднаних спеціальною широкопasmовою мережею зв'язку, в яких би концентрувалася вся необхідна для керування економікою держави інформація. Основою цієї системи було вирішення, насамперед, питання насичення сучасною комп'ютерною технікою, лініями комунікацій тощо [4, с. 149].

Наступним кроком створення електронного уряду є 1970-ті рр., коли у США, а саме в штаті Огайо (округ Колумбус), провели експеримент: в усіх будинках встановили інтерактивну телематичну систему, за допомогою якої громадяни могли спостерігати засідання планової комісії місцевої адміністрації і, за бажання, активно обговорювати, а також висловлювати власну думку шляхом миттєвого кнопкового голосування [5, с. 73].

Своєю чергою, перший прообраз уже сучасного електронного уряду з'явився у Сінгапурі в 1980 р., із прийняттям Програми комп'ютеризації цивільних служб (The Civil Service Computerisation Programme) [6, с. 20]. Сінгапур став першою країною, де у 1999 р. був створений масштабний урядовий портал, який почав не тільки надавати інформаційні послуги, але й дав змогу отримати деякі державні послуги, для яких раніше населення було змушене відвідувати різні міністерства та відомства [7].

Електронний уряд сформувався з огляду на розуміння держави як постачальника послуг, де інформаційні технології мають працювати на інтереси широких верств, забезпечуючи надання послуг громадянам і організаціям із боку держави.

Кожен термін та поняття, що стосується електронного уряду, є синтезом теорії і практики досліджень науковцями з різних галузей науки та відображають складний шлях становлення конструктивного державного управління в епоху зародження і розвитку інформаційного суспільства. Незважаючи на існування багатьох визначень електронного уряду, можна виділити кілька найбільш загальних, що відбивають сутність електронного уряду.

Українські дослідники М. Демкова та І. Коліушко зазначають, що електронний уряд – це нова форма спілкування з державою та інноваційний спосіб організації державної влади за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та сегментів глобальної інформаційної мережі, яка забезпечує функціонування органів влади в режимі реального часу та робить максимально простим та доступним щоденне спілкування громадян з офіційними установами. Дослідники вважають, що така форма спілкування призведе до більш ефективного й менш витратного адміністрування, а також до кардинальних змін у взаємовідносинах громадян та влади [8, с. 138–139].

Своєю чергою, заслуговує на увагу трактування П.С. Клімушиним поняття електронного уряду, під яким він розуміє інноваційну форму державного управління, що уможливило широку взаємодію органів влади, громадських організацій, підприємств бізнесу й громадян у процесі керування суспільством на основі взаємозалежних внутрішніх урядових і зовнішніх суспільних інформаційних структур й ефективно діє в умовах інформаційного суспільства [9, с. 26].

Провідні політологічні школи мають різні підходи до визначення терміна «електронний уряд». Під електронним урядом можуть розумітися результати трансформаційних змін у сфері управління та надання державних послуг, які дають можливість жителям і бізнесу знаходження нових можливостей для розвитку в новій інформаційній ері [10, с. 87]. Водночас ООН у щорічному звіті щодо дослідження проблем та перспектив впровадження електронного уряду в загальносвітовому масштабі наводить таке визначення електронного уряду – «можливість і готовність державного сектора до розгортання інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення рівня знань та інформованості суспільства» [11].

Розмаїття дефініцій електронного уряду характеризує комплексність та структурну складність цього явища. Але найбільш правильним серед них вважається визначення поняття електронного уряду, висловлене О. Барановим: електронний уряд – це уряд, в якому вся сукупність як внутрішніх, так і зовнішніх зв'язків і процесів підтримується й забезпечується відповідними інформаційно-комп'ютерними технологіями. Іншими словами, необхідною умовою переходу до електронного уряду є широка інформатизація всіх процесів у звичайній діяльності міністерств, відомств, місцевих органів виконавчої влади, причому як внутрішніх, так і зовнішніх [12].

Численні визначення електронного уряду об'єднують одне: вони підкреслюють активну роль держави в реалізації концепції електронного уряду як ініціатора, інструменту реалізації, координатора й ключового учасника в адміністративних, сервісних, демократичних і управлінських процесах [13].

У сучасній літературі можна виділити три підходи до розуміння терміна «електронний уряд»: перший підхід розглядає його як трансформацію надання адміністративних послуг із використанням інформаційно-комунікацій-

них технологій; другий підхід вбачає і ньому високотехнологічну організацію, функціонування якої забезпечується сучасними засобами інформаційно-комунікаційних технологій; третій підхід розглядає електронний уряд як нову модель управління, адекватну мережевій економіці та інформаційному суспільству [14, с. 67].

Визначення терміна «електронний уряд» та з'ясування науковцями його сутності відбувається за різними принципами, уточнюється та конкретизується в процесі дослідження практики його впровадження і функціонування в країнах світу.

Саме тому, з огляду на вищесказане та власне розуміння поняття електронного уряду, все ж вважаємо за необхідне тлумачити його в дещо іншій формі: електронний уряд – це модернізований процес державного управління згідно з новими умовами сучасного суспільного розвитку, що має на меті підвищення рівня участі громадян за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій у питаннях державотворення та базується на принципах прозорості, відкритості влади і орієнтації на максимально ефективне виконання законів й обслуговування суспільства.

Електронний уряд є головною складовою частиною електронного урядування, але нині залишаються проблеми в розумінні цих термінів. Більш чітку відмінність між електронним урядуванням і електронним урядом окреслюють дослідники Заходу. Так, Т. Рілі вважає, що електронне урядування – це концептуальний підхід до питань навколо функцій уряду, а електронний уряд має зв'язок із специфічними практичними структурами уряду, які впроваджують ці концепції на практиці [15].

Також не можна не згадати VIII Всеросійську об'єднану конференцію «Технології інформаційного суспільства – Інтернет і сучасне суспільство» у 2005 р., на якій Л.В. Сморгунів під час свого доповіді провів диференціацію між термінами «електронний уряд» та «електронне урядування» і наголосив, що «електронний уряд стосується міжорганізаційних відносин, що включають політичну координацію, впровадження політичних рішень і надання публічних послуг. А електронне урядування характеризує відносини між громадянами, урядовими структурами, громадською думкою і вибраними офіційними особами» [16, с. 161].

Наукові школи почали диференціювати поняття електронний уряд і електронне урядування в 1970 р. С.Е. Файнер у класичній роботі «Comparative Government» («Порівняльне управління») визначив електронне урядування як тривалий вплив взаємодії між технологічними, соціальними змінами та адміністративними заходами, а електронний уряд використовував у розумінні повсякденного адміністрування [17, с. 2].

Так, спільним знаменником для електронного уряду та електронного урядування є те, що вони обоє передбачають автоматизацію або комп'ютеризацію наявних паперових процедур, які підкажуть нові стилі керівництва, нові способи обговорення та прийняття стратегічних рішень, нові способи ведення справ, нові способи донесення думок громадян та громад, а також нові способи організації і надання інформації [18, с. 28].

Вивчаючи електронний уряд, його дослідники, як правило, зазвичай твердять про платформи, документообіг, використання технологій тих або інших компаній-розробників програмного забезпечення, наводять приклади реалізації і успішного впровадження систем, у тому або іншому ступені тих, що претендують на право називатися електронним урядом. Але при цьому дуже рідко наголошують на тому, що може дати і дає електронний уряд громадянам і державі, що треба для того, щоб електронний уряд став корисним та ефективним.

Виділяють п'ять основних етапів розвитку системи електронного уряду: на першому етапі створюються веб-ресурси різних міністерств і відомств, що містять інформацію про їхню місію і напрями діяльності; на другому етапі з'являються перші елементи інтерактивності (наприклад, відправлення питань і одержання відповідей громадян за допомогою електронної пошти); третій етап характеризує поява повноцінної інтерактивності – можливості здійснювати операції (сервіси) в режимі онлайн; четвертий етап – створення об'єднаних порталів різних відомств і служб, через які можна здійснювати будь-які види транзакцій, для яких раніше треба було звертатися безпосередньо в державний орган; на п'ятому етапі відбувається створення електронної системи державного управління на основі єдиних стандартів, а також урядового portalу як єдиної точки доступу до всіх послуг [19].

Свою чергою, електронний уряд будь-якої країни спрямований на вирішення трьох взаємопов'язаних ключових питань: забезпечення громадян та бізнесу ефективними засобами отримання різноманітних е-сервісів; забезпечення держапарату ефективними засобами прийняття управлінських рішень та надання адміністративних послуг; організація електронної взаємодії влади, громадян та бізнесу. Крім того, створення електронного уряду спрямоване на зменшення витрати як бізнесу, так і органів влади, а також має зробити публічний сектор більш відкритим та прозорим, підвищити довіру до уряду з боку громадян та розуміння ними його дій.

Кабінет Міністрів Ради Європи визначає такі елементи електронного уряду: портал державних послуг; мережева інфраструктура та центри обробки даних; інфраструктура інтеграції та пересилання електронних повідомлень; інфраструктура ідентифікації та авторизації; стандарти та архітектура в сфері електронного уряду та інформаційні системи, що забезпечують їх функціонування; системи, орієнтовані на підвищення ефективності роботи відомств (електронні архіви та управління документами, управління знаннями, національні облікові системи, реєстри, кадастри тощо); електронні закупівлі; інформаційні системи, створювані на національному рівні в інтересах регіональних та місцевих органів влади; інформаційні системи в галузі бюджетних (публічних) послуг: освіта, охорона здоров'я, охорона правопорядку [20].

Важливою перевагою електронного уряду є можливість участі населення в обговоренні законопроектів й урядових рішень, що дотепер для більшості було неможливим. За наявності ж електронного уряду власні інтереси зможуть відстоювати не лише лобісти, а й пересічні громадяни. Так, під час обговорення важливого законопроекту або постанови уряду кожна людина зможе висловити власну думку. Планується, що спеціальна аналітична система оброблятиме отриману інформацію, узагальнюючи її, наприклад, у вигляді графіка [21].

Крім того, необхідно зазначити, що електронний уряд здійснюється на базі певних принципів: прозорості і підзвітності; орієнтації на громадян, або клієнт-орієнтованості; зручності і простоти використання; бізнес-трансформації; ефективності; безпеки; масштабності рішень; звітності; максимальної готовності до дії [18, с. 32].

Проте правильним видається доповнити цей перелік такими принципами: пріоритет громадян – громадяни (платники податків) як власники уряду, а не лише споживачі його послуг, визначають політику і напрямок розвитку проекту; грамотності – вони мають бути зведені до мінімуму, щоб робота із системою не викликала ускладнень як у приватних, так і в корпоративних користувачів; якості – додатки мають відповідати меті удосконалення транзакцій шляхом скорочення тривалості й зменшення складності обслуговування і докладених зусиль.

Досліджуючи закордонний досвід впровадження та розвитку електронного уряду, насамперед, варто звернути увагу на США: саме тут термін «електронний уряд» виник у результаті активної глобальної та національної роботи мозкових центрів та організацій розвитку, таких як Організація економічного співробітництва та розвитку, Світовий банк та ООН.

Так, Організація економічного співробітництва та розвитку наголошує на тому, що електронний уряд дає змогу розвинути нові відносини між урядами, громадянами, користувачами послуг і фірмами шляхом використання нових інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяють поширювати і збирати інформацію та послуги як всередині, так і зовні з метою надання послуг, прийняття рішень і відповідальності [22].

На думку ООН і Світового банку, електронний уряд має на меті використання інтернету для доставки урядової інформації та послуг громадянам та іншим зацікавленим сторонам у країні. Електронний уряд дає службам уряду змогу стати більш ефективними і доступними громадянам. ООН має на увазі трансформацію внутрішніх і зовнішніх процесів публічної влади на основі використання можливостей інтернету, інформаційних і телекомунікаційних технологій. Метою цієї трансформації є оптимізація послуг, що надаються, підвищення рівня участі суспільства у питаннях державного управління та вдосконалення організації роботи органів публічної влади [14, с. 66–67].

Дещо іншою є ситуація з розвитком електронного уряду в Європі. Так, коли Великобританія входила до складу Європейського Союзу, вона була лідером у цій сфері, в якій з 2000 р. реалізується програма «E-citizen, e-business, government» («Електронний громадянин, електронний бізнес, електронний уряд») у рамках проекту «Стратегічної структури для обслуговування суспільства в інформаційному столітті». Програма передбачає розвиток і використання всіх електронних видів державних послуг – вони можуть надаватися через інтернет, мобільний зв'язок, цифрове телебачення, центри обслуговування викликів [7].

Основні положення електронного уряду у Великобританії орієнтовані на сприяння інноваціям у сфері надання послуг громадянам: 1) надання нових видів послуг; 2) одночасний розвиток номенклатури послуг і покращення обміну інформацією між громадянами; 3) обмін між громадянами та організаціями досвідом ведення комерційної діяльності з державними органами; 4) забезпечення однотипного взаємозв'язку з користувачами послуг; 5) наявність ефективної структури і механізмів успішного впровадження проєктів [23, с. 281].

Нині в Європі уже сформувалося чотири основні моделі електронного уряду, кожна з яких відіграє різну роль та в різному ступені наближається до повної реалізації електронного уряду: 1) модель «кібернетичний офіс» (Cyber Office) – початкова стадія трансформації державних структур в електронний уряд, де електронне управління фокусується переважно на наданні громадянам електронних послуг; 2) модель електронного уряду «бюрократична структура» забезпечує інтеграцію між різними міністерствами за допомогою онлайн-технологій. Ця модель, як і попередня, характеризується орієнтацією уряду на внутрішню діяльність, але, на відміну від неї, відбиває більш високий рівень розвитку інформаційних технологій та ініціюється зверху; 3) модель електронного уряду під назвою «сервісне агентство» (Agency on Demand) дозволяє надати громадянам додаткові переваги й нові можливості. Ця модель орієнтується на зовнішню діяльність уряду; 4) остання модель зветься «повністю електронний уряд». Експерти вважають, що період створення її триватиме від двох до п'яти років, вона потребуватиме постійних зусиль

для того, щоб забезпечити інтеграцію стратегічних планів із формування електронного уряду [24].

Система електронного уряду в Європейському Союзі розвивається за кількома пріоритетними напрямками, розвиток яких, своєю чергою, має забезпечити позитивні зміни в життєдіяльності як держави, так і суспільства. Зокрема, важливим вважається забезпечення можливостей всіх бажаючих користуватися послугами електронного уряду, що більшою мірою залежить не від створення відповідної системи, а від сприяння розвитку сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій та забезпечення їх доступності [25, с. 182–183].

Можна цілком впевнено сказати, що дослідження європейського і американського підходів до створення електронного уряду вказує на їх індивідуальні особливості: перший заснований на соціальних критеріях, рівні розвитку людського капіталу та надає великого значення політичному потенціалу електронної демократії, другий – на економічних критеріях.

В Україні основним документом, що закріплює основи впровадження та розвитку електронного уряду, є Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний уряд». Цією постановою визначено надання громадянам та юридичним особам інформаційних та інших послуг шляхом використання електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», яка, своєю чергою, має забезпечити інформаційну взаємодію органів виконавчої влади між собою, з громадянами та юридичними особами на основі сучасних інформаційних технологій [26].

Іншим не менш важливим документом є Указ Президента України «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій», відповідно до якого Кабінет Міністрів мав забезпечити: організацію роботи з надання юридичним та фізичним особам адміністративних послуг на основі використання електронної інформаційної системи «Електронний уряд»; спрощення порядку державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, які діють в інформаційній сфері, подання ними звітів про свою діяльність, створення умов для митного оформлення товарів, впровадження системи приймання та видачі відповідних документів із використанням глобальної інформаційної мережі Інтернет та електронного цифрового підпису [27].

Важливою перевагою електронного уряду для України є можливість участі населення в обговоренні законопроектів й урядових рішень, що дотепер для більшості було неможливим. За наявності ж електронного уряду власні інтереси зможуть відстоювати не лише лобісти, а й пересічні громадяни.

Вважається, що в Україні необхідно прийняти закон, відповідно до якого громадяни матимуть змогу не тільки спостерігати, але й брати участь у процесі прийняття законів. Наприклад, треба створити такі умови, за яких під час засідання Верховної Ради України або Уряду виключно громадяни України могли би заходити на певний сайт та паралельно з депутатами (онлайн) голосувати «за» чи «проти» прийняття конкретного законопроекту або постанови уряду. При цьому результати такого онлайн-голосування мають бути оприлюднені та обов'язково враховані під час винесення кінцевого рішення. Саме це стане черговим кроком розвитку української демократичної й незалежної держави на шляху до становлення повноцінного електронного урядування.

Варто зауважити, що переведення українських державних сервісів в електронну форму матиме максимальний ефект, тільки якщо відбуватиметься не просто автоматизація наявних процесів, а синергія одночасного впровадження нових інформаційних систем та реінжинірингу

нормативно-правової бази, ділових процесів з урахуванням можливостей наших інформаційних технологій.

Крім того, необхідно розуміти, що електронний уряд – це не модна іграшка, а найважливіший реальний інструмент демократизації нашого суспільства, який може допомогти вирішити багато проблем, зокрема, зняти соціальну напругу в нашому суспільстві, яка виникає через дратуюче невдоволення від багатократних відвідувань офісів різноманітних структур аж до ЖЕКів. А це означає, що для українців мають бути створені умови реального доступу до сучасних інформаційних технологій. Насамперед, йдеться про можливість фізичного доступу до комп'ютерів. Тому розв'язання цієї проблеми бачиться в створенні пунктів колективного доступу до інтернету, які можуть бути реалізовані на базі бібліотек, поштових відділень або інших пунктів масового обслуговування населення [28, с. 95–96].

Ефективність створення електронного уряду кожної конкретної держави визначається досягненням балансу між наданим сервісом для громадян й економічними факторами, зокрема, ефективністю й корисністю діяльності й одержуваною політичною віддачею. Досягнення найвищого рівня балансу, коли політична віддача забезпечує стабільність і повний консенсус у суспільстві, коли ефективність діяльності дає максимум додаткових вигід, а надавані послуги супроводжуються високим рівнем обслуговування, характеризує стратегію електронного уряду як найбільш успішну й раціональну. Серед основних дій, що дають змогу реалізувати таку успішну стратегію, важливе місце займають такі заходи, як аналіз наявного досвіду й допущених помилок; використання пілотних стратегій та експериментів з новими фінансовими або кадровими моделями; залучення фахівців з інформаційних технологій (інформаційних технологій) до прийняття політичних рішень; прийняття в усіх сферах чітких програм з ясними прогнозованими цілями тощо [18, с. 33].

Висновки. Створення так званого електронного уряду неможливе без серйозних якісних змін у всіх сферах суспільного життя і, насамперед, відносинах влади та суспільства. Саме тому розвитку електронного уряду має передувати створення відкритого суспільства, відкритої економіки, що закономірно передбачає глибокі зміни в інформаційному обміні, створення умов доступу громадян і суспільства загалом до інформації, що раніше для них була повністю або частково закритою.

Зрештою, розвиток електронного уряду належить до категорії інфраструктурних, суспільно значущих, стратегічних проектів. А тому з упевненістю можна сказати, що суть будь-якого проекту електронного уряду, реалізованого в будь-якій країні, – це завжди впровадження корпоративної інформаційної системи згідно з наявними у національному масштабі потребами.

Список використаної літератури:

1. Khan A.A. The Relevance of Good Governance Concept: Revisiting Goals, Agenda and Strategies. URL: <http://mppgnsuintlconf.org/docs/2.%20Akbar%20Ali%20Khan.pdf>.
2. Goga G.L. Good Governance in the EU. Acta Universitatis Danubius. *Juridica*. 2009. Vol. 5. № 1. URL: <http://journals.univ-danubius.ro/index.php/juridica/article/view/205/194>.
3. Kohler-Koch B. Interdependent European Governance. Linking EU an National Governance / ed. by Beate Kohler-Koch. Oxford: OUP, 2003. P. 10–12.
4. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій / Дзюба С.В., Жилієв І.Б., Полумієнко С.К., Рубан І.А., Семенченко А.І.; за ред. А.І. Семенченка. Київ, 2012. 265 с.
5. Васильєва Н.А. Философские аспекты мировой политики: в 2-х частях. Часть 1: Политико-философский анализ информационных новаций современного цивилизованного

развития. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербургского ун-та, 2003. 213 с.

6. Досвід впровадження е-демократії та е-урядування в Україні / О.І. Архипська, О.А. Баранов, С.В. Дзюба, А.В. Єфанов та ін.; за ред. С.В. Дзюби. 2010. 90 с.

7. E-GOV у світі. Світовий досвід е-урядування. URL: http://nc.gov.ua/menu/e_gov/.

8. Демкова М.С. Електронне урядування – шлях до ефективності та прозорості державного управління / М.С. Демкова, І.Б. Коліушко. *Інформаційне суспільство. Шлях України*. Київ: Бібліотека інформаційного суспільства. 2004. С. 138–143.

9. Клімушин П.С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: монографія / П.С. Клімушин, А.О. Серенок. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. 312 с.

10. Кудрявцев О.Ю. Електронне урядування у сучасному політико-адміністративному просторі: монографія / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва. ім. О.М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2016. 184 с.

11. UN. Department of Economic and Social Affairs: World Public Sector Report 2003: E-Government at the Crossroads, New York: United Nations, 2003. URL: <http://www.gsdrc.org/document-library/the-world-public-sector-report-2003-e-government-at-the-crossroads/>

12. Баранов О. Електронний уряд в Україні? Буде! Коли? URL: <http://www.dt.ua/3000/3050/33406/>.

13. Меркулова Т.В. Развитие электронного правительства в Украине на фоне мировых тенденций / Т.В. Меркулова, Е.Ю. Кононова. *JOURNAL OF INSTITUTIONAL STUDIES*. (Журнал институциональных исследований). 2010. № 4, т. 2. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/04/20/1268025692/JIS2.4-7.pdf>.

14. Клімушин П.С. Стратегії та механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві: монографія. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. 524 с.

15. Riley T. Electronic Governance: Living and Working in the Wired World. 2001. Volume 2.

16. Сморгунов Л.В. Политические сети, информационные технологии и публичное управление: переход от концепции «e-government» к «e-governance». *Технологии информационного общества – Интернет и современное общество*: Труды VIII Всероссийской объединенной конференции, Санкт-Петербург, 8–11 ноября 2005 г. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ, 2005. С. 161.

17. Вышлов-Пылева И.И. Механизмы внедрения концепции надлежащего управления на местном уровне: работа ... магистра гос. упр. / Нац. акад. гос. упр. при Президенте Украины. Харьков: Регион. ин-т гос. упр. URL: <http://prozora.frdl.szczecin.pl/mod/resource/view.php?id=163>.

18. Погребняк І.Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. *Право та інновації*. 2014. № 3. С. 26–35.

19. Електронний уряд. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Електронний_уряд.

20. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи (2004) з питань е-урядування, COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS. Recommendation Rec (2004)15 of the Committee of Ministers to member states on electronic governance («e-governance»).

21. Смельяненко О. Традиційний та електронний уряд: концептуальні відмінності. URL: <http://www.viche.info/journal/811/>.

22. Public Governance and Management. Defi nitions and Concepts: E-government. *Web site of the OECD*. 2002. URL: http://www.oecd.org/EN/about_further_page/0,,EN-about_further_page-300-nodirectorate-no-no-11-no-no-1,FF.html.

23. Марченко В.В. Електронне урядування в органах виконавчої влади: адміністративно-правові засади: монографія. Харків: Панов, 2016. 444 с.

24. Приоритеты европейских государств. URL: http://europa.eu.int/comm/information_society/europe/index_en.htm.

25. Андреева О. Європейські перспективи розбудови електронного уряду. *Політичний менеджмент*. 2013. № 1-2. С. 179–186.

26. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд»: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 р. № 208. URL: www.rada.gov.ua

27. Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій: Указ Президента України від 20.10.2005 р. № 1497/2005. *Урядовий кур'єр*. 2005. № 207.

28. Куспляк І.С. Електронне урядування як інструмент формування прозорості та відкритої політичної влади: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02, Держ. закл. «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського». Одеса, 2012. 170 с.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Політанський В'ячеслав Станіславович – кандидат юридичних наук, асистент кафедри теорії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, начальник відділу координації правових досліджень Національної академії правових наук України

INFORMATION ABOUT THE AUTHOUR

Politanskyi Viacheslav Stanislavovych – Candidate of Law Sciences, Assistant Professor of the Department of the Theory of State and Law of Yaroslav Mudryi National Law University, Head of the Department for Coordination of Legal Studies of National Academy of Legal Sciences of Ukraine

slavik777tom@gmail.com

